

I tekstas. Jovita Sandaitė. Būti lietuve

1 Gyvenime būna situacijų, kai save vadiname lietuviais ir tuo didžiuojamės, ir tokių (šios galbūt netgi dažnesnės), kai nuleidžiame akis žemyn, nes iš jų labai lengva perskaityti... kas esame. Tokios mintys su manim parskrido iš Londono. Bilieto joms nepirkau. Apsidairykit, juk krizė! Jos kažkokiu būdu pačios prasmuko per visą patikros skyrių. Daugelis detektorių net necyptelėjo! Reikės paklausti, kaip toms mano mintims taip pasisekė, visgi kitą kartą praverstų ir man. Apsidairykit, juk krizė!

2 Man netrumpą laiką pagyvenus svečioje šalyje, kur lietuviškai galėjau klausytis tik savo minčių, ir iš jos nuvykus į Londoną, buvo malonu girdėti aplink kalbant lietuviškai. Praeiviai gatvėse, klientai kavinėse, keleiviai metro. Visi jie įtartinais gerai mokėjo lietuviškai. Beveik kaip namie. Beveik kaip sapnas. Beveik kaip mano. Tikriausiai sentimentų Lietuvai pastūmėta, išdrišau užkalbinti keletą gatvėje sutiktų lietuviškai (kiek mano lietuvių kalbos žinios leidžia man šią kalbą atpažinti) kalbėjusių tautiečių. Nustebau. Pastarieji sureaguodavo dvejopai: arba lyg būtų manęs apskritai neišgirdę, arba lyg kalbėčiau jiems svetima ir nesuprantama kalba. Papūgų. Moliūgų. Vadink, kaip nori. Žvilgsniais nuvarstę, dešine koja traukdavosi šalin.

3 Šalin, tai šalin. Tik aš susimąščiau, ką tai galėtų reikšti? Nelinkusi į ilgus filosofinius apmąstymus nusprendžiau, kad kalčiausia čia esu pati. Buvo laikas lietuvių kalbą mokytis? Buvo. Aš tikriausiai per tas pamokas už devynių jūrų ir marių apelsinus šiltuose kraštuose skyniau. Prisiskyniau pilnas kišenes. Apsidairykit, juk krizė! Susimąščiusi, kaip man tas savo lietuvių kalbos žinias atgaivinti, be irklų yriausi žmonių užpildytomis gatvėmis. Kol pasiekiau krantą. Atsisėdau. Įkvėpiau. Nutolau. Uždainavau. Lietuviškai. Tokia lietuvių kalba, kurią mokėjau. Po tokių įvykių visa širdim troškau išmokti geriau, bet apsidairykit, juk krizė...

4 Prie manęs priėjo mergina. Šviesiaplaukė. Miela. Pasisveikino. Pradėjom kalbėtis. Jinai netoli dirba, ateina čia pietauti, nes žolė šitam parke žaliausia ir žmonės čia nevedžioja šuniukų. Jai patinka silkė su grybais. Aš silkės nemėgstu. Ir grybų. Ji šokėja. Aš šokti nemoku. Ir nesimokysiu. Ji vakar nusipirko raudoną sijoną iki kelių, su skeltuku. Aš niekada neturėjau raudono sijono. Ir neketinu. Turbūt. Stop!

5 Tą akimirką susivokiau – mes jau gerą pusvalandį kalbam lietuviškai! Ta lietuvių kalba, kurią suprantu ir aš, ir ji. Mano lietuvių kalba. Mūsų lietuvių kalba! Kelioms sekundėms viskas susiliejo į žalią žolę. Žali medžiai, žalias dangus ir debesys. Žali suoliukai. Žali vaikai spardo žalią kamuolį. Žalios jų mamos geria žalią kavą iš žalių puodelių. Žali jų dantys. Po šitos euforijos, kuri gimė iš suvokimo, kad nereiks trinti rankovių į mokyklinį suolą, susivokiau, kad dabar galiu jos visko paklausti! Paklausti, kodėl visi kiti manęs nesuprato? Kodėl suraukė kaktą eidavo šalin?

6 „Tiesiog gėda“, - atsakė ji net nemirktelėjusi. Niekas nenori nešioti etiketės „lietuvė“. Lietuvė, lietuvė, Lietuva, lietuviškas, lietuviybė... nesvarbu. Tiesiog niekas nenori. Buvimą lietuviu reikia laikyti paslaptį. Savo paties labui. Apsidairykit, juk krizė!

7 Tačiau kodėl lietuviui gėdintis lietuvio? Ar gėdijasi apiplūšęs apiplūsusio ir ar gėdijasi purvinas purvino? Aš jokių būdu nesakau, kad lietuviai yra apiplūšę ar purvini. Tiesiog bandau suprasti, kodėl Lietuvos krepšinio komandoms laimėjus svarbias varžybas gatves užlieja krepšinio sirgaliai, šaukdami „MES laimėjom“, o toms pačioms varžyboms pasibaigus šiek tiek kitokiu rezultatu, pasigirsta kaltinimai ir priekaištai JIEMS?

8 MES žaidžiame, bet JIE pralaimi. MES balsuojame už kandidatus, bet JIE išrenka valdžią. MES priimame sprendimus, bet JIE klysta, ir dėl JŲ kaltės kilo krizė. Apsidairykit!

9 Ar lietuviais būname tik Žalgiriui laimėjus Eurolygos varžybas? Virgilijui Aleknai toliausiai numetus diską? Kada dar? Kokiose dar situacijose nebijome kitiems, o svarbiausia sau, prisipažinti, esantys lietuviais? Naktį? Miške? Tamsoje?

10 Bet juk niekas nesikeičia! Lietuviais esame visuomet. Iškritus pirmam sniegui. Ryte pasiklydus rūke... arba gyvenime. Troleibusui įstrigus kamštyje. Skaitant Vonegutą po Liepą. Arba uostant. Liepžiedžius. Meluojant mamai. Buriant iš delno. Verkiant... bet tik Lietuvoje, kad ašarų niekas nepastebėtų. Valgant šaltibarščius. Apsitaškius rašalu. Apsikabinant praeivį. Skinant žemuogę. Plaukiojant. Tiek Jūroje, tiek mintyse. Kvėpuojant nesvarbu kieno iškvėptu oru. Aleknos. Žalgirio. Mylimojo. Visada ir niekada. Visaip ir niekaip. Visur ir niekur.

11 Tik viena taisyklė - lietuvių arba būni, arba nebūni. Tarpinio varianto nėra. Viskas arba nieko. Ir nereikia žodžių, norint kad, tave, lietuvi, atpažintų. Turėtų pasakoti tylą.

Atsakykite į klausimus.

I teksto klausimai:

1. Suformuluokite teksto temą. (2 taškai)

2. Remdamiesi antrąja pastraipa, suformuluokite globalinę (siedami su šiuolaikine situacija) ir tautinę teksto problemas. (2 taškai)

3. Kokį atsakymą į probleminį klausimą pateikia autorė trečiojoje pastraipoje? (1 taškas)

4. Kokią tekste svarstomą problemą įvardija šis atsakymas. Argumentuokite. (2 taškai)

5. Kurį trečiosios pastraipos sakinį galėtume laikyti šiuolaikinės tautosakos pavyzdžiu. Kodėl? (Paaškindite formos ir turinio aspektu) (3 taškai)

6. Kodėl susikalbėjimo džiaugsmas penktoje pastraipoje nusakomas žalia spalva? Atskleiskite jos simbolinę reikšmę, siedami su teksto kontekstu. (2 taškai)

7. Kokia problema keliama devintojoje pastraipoje? (1 taškas)

II tekstas. Mikalojus Daukša. Prakalba į malonųjį skaitytoją.

1 Kurgi, sakau, pasaulyje yra tauta, tokia prasta ir niekinga, kad neturėtų šių trijų savų ir tarsi įgimtų dalykų: tėvų žemės, papročių ir kalbos? Visais amžiais žmonės kalbėjo savo gimtąja kalba ir visados rūpinosi ją išlaikyti, turtinti, tobulinti ir gražinti. Nėra tokios menkos tautos, nėra tokio niekingo žemės užkampio, kur nebūtų vartojama sava kalba. Tąja kalba paprastai visi rašo įstatymus, ją leidžia savosios ir svetimų tautų istorijas, senas ir naujas, ją aptaria visus valstybės reikalus, ją gražiai ir padoriai vartoja visokiais atvejais Bažnyčioje, tarnyboje, namie. Pati prigimtis visus to moko ir kiekvienas beveik iš motinos krūties įgauna potraukį į savąją kalbą - ją mielai vartoti, išlaikyti ir propaguoti.

2 Tai akivaizdžiai matome ne tik tai žmonių, bet ir neišmintingų padarų gyvenime. Kas per keistenybės būtų tarp gyvulių, jeigu varnas užsimanytų suokti kaip lakštingala, o lakštingala - krankti kaip varnas, ožys - staugti kaip liūtas, o liūtas - bliauti kaip ožys? Dėl tokio savo būdo pakeitimo pranyktų savitumas, beveik pranyktų ir tokių įvairių gyvulių esmė ir prigimtis. Jeigu toks gyvulių paikumas sukeltų

tarp jų tokį sąmyšį, tai galime suprasti, koks sumišimas ir netvarka kyla, kai žmogus, dėl kitos tautos kalbos savo gimtąją visiškai paniekinęs, taip pamėgsta svetimąją (pamiršdamas savąją, kuria Dievas ir gamta liepia kalbėti), lyg pats būtų ne to krašto ir kalbos.

3 Ne žemės derlumui, ne drabužių skirtingumui, ne šalies gražumui, ne miestų ir pilių tvirtumui gyvuoja tautos, bet daugiausia išlaikydamos ir vartodamos savo kalbą, kuri didina ir išlaiko bendrumą, santaiką ir brolišką meilę. Kalba yra bendras meilės ryšys, vienybės motina, pilietiško tėvas, valstybės sargas. Sunaikink ją - sunaikinsi santaiką, vienybę ir gerovę. Sunaikink ją, - užtemdysi saulę danguje, sumaišysi pasaulio tvarką, atimsi gyvybę ir garbę. Kas išskleidė ir išvaikė tuos, kurie buvo pastatę bokštą iki pat debesų, norėdami išgarsinti savo vardą? Kalbų nesantaika. Kas daugiausia pradėjo kovas, maištus ir sukilimus pasaulyje? Kalbų skirtingumas. Visos nesantaikos tarp tautų, visi šmeižtai, vienos tautos niekinimas kitos, visa tai kilo iš kalbų skirtingumo, kaip iš visokio sąmyšio šaknų.

II teksto klausimai:

1. Kokia meninės raiškos priemonė prasideda antrasis tekstas? Kokia jos paskirtis? (2 taškai)

2. Kokios kalbos vartojimo sritys įvardijamos pirmojoje pastraipoje. Raskite visas. (1 taškas)

3. Kokia savybė, priklausoma nuo kalbos, įvardijama antrojoje pastraipoje? (1 taškas)

4. Remdamiesi antrojo teksto kontekstu, paaiškinkite, kodėl „Visos nesantaikos tarp tautų, visi šmeižtai, vienos tautos niekinimas kitos, visa tai kilo iš kalbų skirtingumo, kaip iš visokio sąmyšio šaknų.“? (1 taškas)

5. Kokio žanro šis tekstas? Argumentuokite. (2 taškai)

III tekstas. Justinas Marcinkevičius. Kalba.

1 Vedė, palikdama
peizažą ir istorijų pėdas.
Iš motinos lūpų išdygo
ir mumyse pasisėjo.

2 Koks džiaugsmas pašaukti medį,
kalną, ežerą, upę!
Ačiū, kartoju, ačiū
už žodžio skonį burnoj.

3 O kartais ji stovi,
juoda skara apsigobus,
Prie pustuščio
prūsų kalbos kapo.

4 Sunku ir tylėti,
ir verkėti.

1. Kokia eilėraščio tema. (1 taškas)

2. Kokia kalbos savybė atskleidžiama pirmajame posme? Paašškinkite, kodėl taip manote. (2 taškai)

3. Įvardykite meninės raiškos priemonę trečiajame posme. (1 taškas)

4. Paašškinkite šios meninės raiškos priemonės prasmę remdamiesi teksto ir istoriniu kontekstu. (2 taškai)

Visų tekstų klausimai:

1. Kas bendra pirmajame, antrajame ir trečiajame tekstuose? Suformuluokite apibendrintai (literatūros terminu) ir konkrečiai (2 taškai)

2. Į koki pirmojo teksto probleminį klausimą ir kaip atsakoma antrajame tekste? (2 taškai)

3. Ar galima teigti, kad pirmasis ir antrasis tekstai priskirtini tam pačiam funkciniam stiliui? Įvardykite jį. Argumentuokite turinio ir raiškos aspektais. (3 taškai)

4. Kas sieja pirmojo teksto penktąją pastraipą ir trečiojo teksto antrąjį posmą? Paašškinkite šią sąsają. (2 taškai)

5. Koks tradicinis (nacionalinis) lietuvių bruožas nusakytas minėtose ištraukose? (Pirmojo teksto penktoji pastraipa ir trečiojo teksto antrasis posmas) (2 taškai)

6. Remdamiesi pirmojo teksto kontekstu, paaiškinkite trečiojo teksto paskutiniojo posmo prasmę. Kuo skiriasi šių tekstų mintys ir kuo jos panašios? (2 taškai)

Iš viso: (40)_____

Atsakymai:

1. Lietuviai gėdijasi savo tautybės, ją pabrėžia tik tais atvejais, kai jaučiasi esą verti pasididžiavimo.
2. Globalinė – emigracija ir tautiškumo nykimas Europos bendrijoje; Tautinė – lietuviai nenori pripažinti savo tapatybės, gėdijasi savo kalbos.
3. Pati blogai moka. Aš pati kalta
4. Savęs nuvertinimo.
5. „už devynių jūrų ir marių apelsinus šiltuose kraštuose skyniau.“ Forma tautosakinė, turinys susijęs su šiuolaikine emigracijos problema.
6. Žalia – gyvybės spalva. Nesusikalbantis žmogus – žmogus be gyvybės, todėl susikalbėjimo džiaugsmas „žalias“.
7. Kad lietuviu būti gėda sau pačiam.

II teksto atsakymai

1. Retoriniu klausimu. Sudominti.
2. Religinė, politinė, buitinė, kultūrinė
3. Savitumas
4. Nes kalba – tautos savitumas. Neradus būdų, kaip suderinti tuos savitumus, kyla nesantaika.
5. Prakalba. Pradedamas retoriniu klausimu, tikslas – įtikinti, tekstas emociingas.

III teksto atsakymai.

1. kalbos reikšmė
2. Gyvybingumas, amžinumas. Gavusi pradžią, ji jau gali egzistuoti pati (Išdygo ir pasisėjo)
3. Personifikacija
4. teksto – motina – gyvybės davėja, istorinis – prūsų kalba – mirusi kalba, prūsų gentis sunaikinta.

Abiejų tekstų klausimai

1. Tema , apie kalbos svarbą ir tapatybės (tautiškumo) suvokimą per kalbą.
2. Kuo svarbus kalbos mokėjimas, bendravimas gimtąja kalbą? Jos nemokėjimas, nesusikalbėjimas lemia nesantaiką.
3. Taip, galima. Publicistinio stiliaus tekstai. Aktuali visuomenei problema. Subjektyvumas, emociingumas, tikslas – įtikinti.
4. Džiaugsmas siejamas su gamta (Žalia, kalnas, upė)